

УДК 027.625(477):37.01 «1945/1955»

*Гордієнко Алла Іванівна,
генеральний директор
Національної бібліотеки України для дітей
alla-gord1@yandex.ru*

ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ З ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ

У статті проаналізовано діяльність дитячих бібліотек України з виховання підростаючого покоління у перші повоєнні роки. Зокрема відзначено, що виховання свідомого громадянина своєї країни є одним з головних завдань діяльності бібліотек, особливо дитячих. При цьому звернено увагу на відсутність спеціальних культурологічних досліджень з цієї проблематики протягом тривалого періоду і затребуваність їх сучасним процесом реформування сфер освіти і культури в Україні. Виявлено особливості краєзнавчої роботи дитячих бібліотек, розкрито заходи з вивчення природничо-наукової літератури, наведено форми бібліотечної роботи з вивчення української мови і літератури. Крім того, висвітлено значення індивідуального керівництва читанням та масової роботи дитячих бібліотек у процесі виховання підлітків. У висновках відзначено, що у досвіді роботи дитячих бібліотек було чимало цікавих прикладів та оригінальних підходів до керівництва читанням, популяризації книги.

Ключові слова: дитячі бібліотеки, керівництво читанням, популяризація книги, виховання читачів, громадянська свідомість.

Гордиенко Алла Ивановна, генеральный директор Национальной библиотеки Украины для детей

Деятельность детских библиотек Украины по воспитанию подрастающего поколения в первые послевоенные годы

В статье проанализирована деятельность детских библиотек Украины по воспитанию подрастающего поколения в первые послевоенные годы. В частности отмечено, что воспитание сознательного гражданина своей страны является одной из главных целей деятельности библиотек, особенно детских. При этом обращено внимание на отсутствие специальных культурологических исследований по этой проблематике в течение ряда лет и востребованность их современным процессом реформирования сфер образования и культуры в Украине. Выявлены особенности краеведческой работы детских библиотек, раскрыты мероприятия по изучению естественно-научной литературы, приведены формы библиотечной работы по изучению украинского языка и литературы. Кроме того, отмечено значение индивидуального руководства чтением и массовой работы детских библиотек в процессе воспитания подростков. В выводах отмечено, что в опыте работы детских библиотек было немало интересных примеров и оригинальных подходов к руководству чтением, популяризации книги.

Ключевые слова: детские библиотеки, руководство чтением, популяризация книги, воспитание читателей, гражданское сознание.

Gordienko Alla, CEO National Library of Ukraine for Children

Activity of children's libraries of Ukraine on education of the younger generation in the early postwar years

The article analyzes the activity of children's libraries of Ukraine upbringing of the younger generation in the early postwar years. In particular it is noted that education conscious citizen of the country is one of the main goals of libraries, especially children. To solve this problem children's library has all the necessary resources and librarianship educational opportunities.

At the same time, it is drawn attention to the lack of special cultural studies on this issue for several years and the demand of modern process of reforming education and culture in Ukraine.

The features of local history of children's libraries are considered. In this area children's libraries republic created groups to study their native land, have organized campaigns under the slogan "Learn our country," literary tours geographical and literary journey. Employees of children's libraries develop literary trails travels, tours and trips determine the range of artistic, scientific and cognitive literature and periodicals for independent reading. To participate in this work encouraged many young readers library cry: "Learn the history of their homeland", "We love our country and need to know its history", "Learn your native land" and others.

Revealing measures to study natural science helps young readers to understand the structure of the universe, the origin of human life on earth, to acquaint them with the latest achievements of astronomy, biology, physics and chemistry. To attract the youngest readers of literature, the natural history content in children's libraries created the illustrated thematic catalogs such as "Read books about birds and animals", "Books about animals", the illustrated albums - "The severe natural phenomena", "The story of flowers", book exhibition "Books of nature "" B. Zhitkova Read books! ", what is written Prishvin "conducted literary mornings" Birds - our friends ", "The nature of our homeland" etc. However, despite of the fact that natural-scientific propaganda books played a significant role in the libraries of the republic, the amount of reading children and adolescents gave way to literature from other disciplines.

It is noted that Soviet policy on the development of national school in Ukraine could not affect the reading of children and adolescents of Ukrainian literature, its books are in children's libraries. The overall rate of issuance of Ukrainian literature is in regional library for children in 1948-1949. It is remained almost unchanged and amounted to, respectively, 32.8% and 30.1% of the total of books.

An individual shape and mass of the library, including the library workers accounted for guys individual reading plans and group lists reference literature, conducted individual and group interviews (recommendation, theme, read on), individual consultations to implement the literary and creative tasks. In addition to librarians, teachers work groups ran schools and universities, actors, members of parent councils library. It was noticed that the important role of children's libraries assigned mass work - in fact, in the children's library with readers leading role belonged to the mass promotion of the book. We used these forms of verbal and visual propaganda printed works, book exhibitions and library posters, but the most common ones were loud readings and discussions, special attention is paid to where the expressive reading, regardless of what was read: article subject to political or artistic work.

The conclusions noted that the experience of children's libraries were many examples of interesting and original approaches to the management of the reading, the promotion of the book. The effectiveness of educational influence children's libraries in forming active citizenship of adolescents should be based on consideration of conditions such as: the integration of the results of educational, cultural and librarian studies perception high school students of literature about Ukraine; focus on the humanitarian foundations of the educational activities of public libraries; breadth provision of access and complete information about the history and current reform process in many areas of life; libraries of educational differentiation on the basis of age, ethnic and social characteristics of adolescents; determination of local history libraries to build civic awareness of the younger generation.

Keywords: children's libraries, the reading, promotion of the book, readers education, civic consciousness.

Виховання підростаючого покоління в сучасних умовах набуває особливої актуальності та значущості. Культура міжособистісних відносин і свідомо громадянська позиція мають велике значення в соціальному, культурному, духовному та моральному розвитку особистості людини.

Саме формування громадянської самосвідомості дітей і підлітків через залучення їх до читання, виховання любові до книги, до рідного слова, до культури рідної країни, тобто виховання свідомого громадянина своєї країни, є однією з головних цілей діяльності бібліотек, особливо дитячих. Для вирішення цього завдання дитяча бібліотека має в своєму розпорядженні усі необхідні ресурси та бібліотекознавчі дидактичні можливості. Однак аналіз наукової літератури з питань історичного досвіду та сучасного стану організаційно-методичної системи виховання підростаючого покоління свідчить про наявність низки суперечностей і невідповідностей в реалізації можливостей дитячих бібліотек з виховання громадянської свідомості дітей і підлітків.

Проблеми виховного впливу різних чинників на підростаюче покоління послідовно вивчаються педагогією, психологією, соціологією, бібліотекознавством та іншими науками гуманітарного циклу. Зокрема, дослідниками педагогічних проблем відзначається виховний потенціал української культури, мистецтва, освітньої системи й одночасно послаблення впливу цих факторів на формування особистісних якостей підлітків.

Культурологічний підхід до визначення сутності функцій бібліотеки, заснований на цілком традиційних уявленнях про бібліотеку як культурно-просвітницький центр, склався у середині 1980-х рр. В. Р. Фірсов, який детально описав цей підхід у своїх працях, відзначав, що визначення потреби суспільства в бібліотеці дає змогу встановити показники соціальної адекватності та реального статусу її діяльності [18]. Це допоможе пояснити становлення бібліотеки як соціального інституту. На думку Н. В. Жадько, бібліотека, будучи соціокультурним інститутом, являє собою механізм соціальної комунікації [11], при цьому поняття «комунікація» визначається як соціальний діалог у межах різних культурних традицій, тобто, в культурному плані бібліотека здійснює історичну трансляцію знань у межах соціокультурної комунікації.

М. І. Акіліна, аналізуючи функції бібліотеки, зазначає, що суспільне призначення бібліотеки полягає в збереженні та переданні прийдешнім поколінням соціальної інформації [2]. Дослідник А. М. Ванєєв, розглядаючи сутність і соціальне значення бібліотечної справи, виокремлює кілька підходів, у т. ч. культурологічний [6]. М. Г. Вохришева в своїх працях розглядає бібліотеку як продукт культури, що дає змогу оцінювати її в розширеному культурологічному контексті [8].

Історичний аналіз діяльності бібліотек, зокрема дитячих, міститься в працях К. І. Абрамова, А. М. Ванєєва, Ю. М. Столярова та ін. [1]. Історичні передумови інституціоналізації дитячої бібліотеки і напрями її розвитку в контексті інкультурації особистості розглянула Н. Л. Голубева [9]. Системний підхід до дослідження освітньої діяльності бібліотек характерний для праць сучасних бібліотекознавців і бібліографів Г. О. Алтухової, М. Я. Дворкіної, Н. С. Добриніної, О. Л. Кабачек, Н. М. Кушнарєнко, І. І. Тихомірової та ін. [12]. Функції дитячих бібліотек розглядаються в працях М. П. Васильченка, О. І. Алімаєвої та ін. [7].

Таким чином можна відзначити, що не всі сторони діяльності дитячої бібліотеки як феномена культури отримали висвітлення. Більше того, дитячі бібліотеки справедливо відносяться до маловивчених з точки зору культурологічного підходу і вимагають додаткового осмислення.

Відсутність спеціальних культурологічних досліджень з цієї проблематики протягом тривалого періоду і затребуваність їх сучасним процесом реформування сфер освіти і культури в Україні зумовили необхідність вивчення виховної діяльності дитячих бібліотек, зокрема у післявоєнний період, коли особливої актуальності набула проблема виховання молодого покоління.

Отже метою статті є вивчення діяльності дитячих бібліотек з виховання підростаючого покоління у перші повоєнні роки в Україні.

У вихованні у дітей любові до своєї країни, батьківської оселі важливу роль відіграє краєзнавча робота. З допомогою літератури краєзнавчого змісту, організації позашкільної роботи з читачами дитячі бібліотеки у перші повоєнні роки допомагали дітям краще пізнати свою Батьківщину, рідне місто, село.

Прикладами проведення краєзнавчої роботи дитячих бібліотек можуть слугувати: створення гуртків з вивчення рідного краю (Чернігівська, Ізмаїльська обласні бібліотеки для дітей, Шепетівська міська дитяча бібліотека Хмельницької обл.); похід під гаслом «Вивчай нашу Батьківщину» (районні дитячі бібліотеки м. Києва); літературно-географічні екскурсії (Чернігівська, Сталінська, Одеська обласні бібліотеки для дітей); літературні мандрівки «По просторах рідної Батьківщини» (Полтавська обласна бібліотека для дітей). Працівники дитячих бібліотек розробляли літературні маршрути мандрівок, екскурсій, походів, визначали коло художньої, науково-пізнавальної літератури та періодичних видань для самостійного читання. До участі в цій роботі юних читачів закликали численні бібліотечні плакати: «Вивчай історію своєї Батьківщини», «Ми любимо нашу Батьківщину і повинні знати її історію», «Вивчай свій рідний край» та ін.

В організації краєзнавчої роботи особливо вирізнялася Чернігівська обласна бібліотека для дітей, яка регулярно проводила краєзнавчу роботу, і в постійній координації з історичним музеєм поєднувала пошукову роботу з роботою над друкованими джерелами, тобто мала практичну спрямованість. Наприклад, члени краєзнавчого гуртка збирали матеріали з краєвидами Чернігова (старі пам'ятники та краєвиди), газетні вирізки про історичне минуле міста і звільнення від фашистів, інформацію про відомих людей міста та області. Переписані з газетних вирізок статті, фотографії, листівки, відомості краєзнавчого змісту оформлялися в альбоми [20].

Природничо-наукова література повинна була допомогти юним читачам зрозуміти будову Всесвіту, походження життя і людини на землі, ознайомити їх з останніми досягненнями астрономії, біології, фізики, хімії. Бібліотечних працівників зобов'язували не лише прищеплювати читачам любов до природничо-наукової книги, а й допомагати їм робити атеїстичні висновки з прочитаного [4, 2]. Для популяризації природничо-наукових знань бібліотечні працівники використовували твори О. Копиленка, М. Пришвіна, Б. Житкова, Л. Бажова, М. Верзіліна, С. Корсунської, О. Ферсмана та деяких інших письменників і вчених.

Із метою зацікавлення наймолодших читачів літературою природознавчого змісту в дитячих бібліотеках створювались ілюстровані тематичні каталоги «Читайте книги про птахів і тварин», «Книги про тварин», ілюстровані альбоми «Суворі явища природи», «Розповідь про квіти», книжкові виставки «Книги про природу», «Читайте книги Б. Житкова!», «Про що написав М. Пришвін», проводилися літературні ранки «Птахи – наші друзі», «Природа нашої Батьківщини» тощо.

Заслуговує на увагу така форма роботи з читачами молодшого віку як «екскурсії до лісу» (Хотинська районна дитяча бібліотека Чернівецької обл.). Спілкування з живою природою пробуджувало у дітей думку, ставило перед ними численні запитання. Поєднання таких двох видів пізнавальної діяльності як спостереження і читання стимулювало розумову працю юних читачів, зміцнювало їхні знання.

Серед форм бібліотечної роботи з читачами середнього і старшого віку популярними були лекції і доповіді, літературні монтажі: «Мисливці за мікробами», «Про передову мічуринську науку», книжкові виставки «Люби природу, привчайся спостерігати її» та ін. Наприклад, Станіславська обласна бібліотека для дітей разом із школами міста провела загальноміський конкурс на кращого читача природничо-наукової літератури під назвою «Наука та її творці», в якому взяли участь 70 учнів старших класів. Переможців конкурсу нагородили преміями [24].

Деякі дитячі бібліотеки започаткували мічуринські куточки, де була представлена література про досягнення мічуринської науки та здобутки в галузі біології (Бердичівська міська дитяча бібліотека Житомирської обл.).

Таким чином, пропаганда природничо-наукової книги відіграла істотну роль у роботі бібліотек республіки. Однак обсяг читання її дітьми і підлітками поступався місцем літературі з інших галузей знань. Видача природознавчої літератури в обласних бібліотеках для дітей протягом 1948-1949 рр. коливалася від 3,3 до 4,4% від загальної книговидачі і не змінилася 1952 р. (4,2%). Низький відсоток видачі природознавчої книги, порівняно з суспільно-політичною і художньою, обумовлювався, мабуть, певними прорахунками в керівництві читанням, відсутністю достатньої кількості цієї літератури у фондах бібліотек, обмеженістю випуску її за назвами і тиражем. Наприклад, у серії «Шкільна бібліотека», випуск науково-популярної книги, в т. ч. з природознавства, 1948 р. становив 21% від загальної кількості назв запланованих видань, 1949 р. – 17%, 1950 р. – 27,5% [15, 367].

Для поліпшення вивчення української мови і літератури Міністерство освіти УРСР 1947 р. оголосило конкурс на кращі підручники з української мови і літератури для учнів 5-10 класів [14, 152]. Однак державний курс на «русифікацію» шкіл і освіти в Україні постійно звужував діапазон користування українською мовою та можливості оволодіння нею учнівською молоддю. Наприклад, з 1948 по 1954 рр. кількість українських шкіл зменшилася з 26 до 25 тис., а російських збільшилася з 2720 до 4051 школи, тобто в 1,5 разу. Крім того, російськомовні школи були значно більшими за кількістю учнів: наприклад, 1953 р. в українських школах навчалось 1,4 млн дітей, а у російських і змішаних – 3,9 млн учнів [17, 40].

Політика СРСР стосовно розвитку національної школи в Україні не могла не позначитися і на читанні дітьми та підлітками україномовної літератури,

її книговидачі в дитячих бібліотеках. Загальний показник видачі україномовної літератури в обласних бібліотеках для дітей за 1948-1949 рр. залишався майже незмінним і становив, відповідно, 32,8% і 30,1% від загальної книговидачі. Найвищий відсоток читання україномовної літератури у 1948 р. був у Кіровоградській (53,7%), Полтавській (45,7%), Запорізькій (44,6%), Чернівецькій (44,2%), Дрогобицькій (42,5%), Ворошиловградській, Рівненській, Тернопільській (41,0%) бібліотеках для дітей. Найменше читали україномовну літературу в 1948 р. в Ізмаїльській (8,7%), Київській (13,6%), Одеській (15,4%), Дніпропетровській (18,2%), Львівській (22,5%) обласних бібліотеках для дітей. В інших обласних бібліотеках цей показник коливався від 25% до 39% від загальної книговидачі літератури.

За даними звітів обласних бібліотек для дітей 1949 р., порівняно з 1948 р., книговидача україномовної літератури збільшилася лише у восьми бібліотеках, а в інших мала тенденцію до зниження. 1949 р. найкращою була ситуація у Львівській, Миколаївській, Херсонській, Одеській, Ізмаїльській, Кам'янець-Подільській бібліотеках для дітей. Стабільністю книговидачі україномовної літератури за 1948-1949 рр. була характерною для трьох обласних бібліотек для дітей: Волинської (30,1%), Запорізької (44,8%), Дрогобицької (42,1%). У 1950-ті рр. видача літератури українською мовою в обласних бібліотеках для дітей не лише не покращилась, а навпаки, її показники стали ще нижчими. Якщо 1949 р. у Вінницькій обласній бібліотеці для дітей її книговидача становила 21,3%, у Станіславській – 31,6%, Херсонській – 44,7%, то з 1954 р., відповідно: 15,0%, 15,1%, 11,6% [21].

Бібліотекарі брали участь у засіданнях педагогічних рад, батьківських комітетів шкіл. Виступали з доповідями на районних учительських конференціях і семінарах вчителів та піонервожатих про значення книги в житті видатних людей, про виховання культури читання, про роль бібліотеки в навчально-виховній роботі з учнями. Проводили для них огляди художньої літератури: «Питання виховання дітей в радянській художній літературі», «Образ радянської дівчини в художній літературі» та інші, аналізували читання учнів класу на батьківських зборах (Київська обласна бібліотека для дітей). Поліпшенню зв'язків зі школою сприяла також практика закріплення працівників дитячої бібліотеки за школами міста (Кам'янець-Подільська обласна бібліотека для дітей).

Індивідуальне керівництво читанням у теорії бібліотекознавства повоєнних років розглядалось як цілеспрямований виховний і педагогічний процес [16, 9], організований вплив бібліотеки на зміст і характер читання [10, 110]. Бібліотекарю належало пріоритетне право формувати коло читання дітей і підлітків, активно впливати на їхні читацькі інтереси і сприйняття прочитаного, а також обирати найбільш доцільні методи індивідуальної роботи.

В індивідуальній роботі з читачами дитячих бібліотек велика роль у задоволенні прочитаного, крім бесід, відводилася написанню відгуків на книги, веденню «Щоденників читання». Ця робота проводилася на абонементі і в читальному залі. З 1953 р. бібліотечними працівниками Чернівецької обласної бібліотеки для дітей було зібрано 106 відгуків на книги, 80 з них – читачів абонементу, 75 відгуків було написано читачами Херсонської обласної

бібліотеки [22]. В методиці індивідуальної роботи активно використовувався прийом «індивідуального доручення читачу написати відгук на книгу, зробити малюнок, оформити «Щоденник читання»». Кращі відгуки і малюнки до книг бібліотекарі намагалися зробити надбанням усіх читачів бібліотеки, залучити якомога більше дітей до цієї роботи, розмішували у «Літературних листках», «Книгах відгуків», на «Дошках відгуків», у «Читацьких бюлетенях», альбомах «Читачі про книги» тощо. Проводилися конкурси на кращий відгук, читацькі конференції. Наприклад, Одеська обласна бібліотека для дітей 1949 р. провела читацьку конференцію «Яку користь дав нам «Щоденник читання», на яку було запрошено 115 дітей молодшого віку [20].

Отже, робота бібліотек на допомогу засвоєнню дітьми прочитаного активно проводилася на абонементі та в читальному залі, з використанням різних методів індивідуальної роботи, цікавих форм популяризації її результатів, хоча інколи й набувала примусового характеру.

Індивідуальна робота з читачами дитячих бібліотек тісно пов'язувалася з групою. Читачів об'єднували в групи за спільними інтересами, здібностями, нахилами тощо. Наприклад, Ізмаїльська обласна бібліотека для дітей виділила в шкільних класах групи дітей, які займалися самоосвітою (93 учні). Для них було складено 70 індивідуальних планів читання [25]. У довідці про стан роботи Дрогобицької обласної бібліотеки для дітей 1954 р. рекомендувалося виділити на абонементі групу «важких» читачів і здійснювати індивідуальне керівництво читанням, проводити індивідуальні бесіди, складати індивідуальні плани читання, підбирати для них літературу [23].

Поєднання індивідуальної і групової роботи з читачами дитячих бібліотек найяскравіше виявлялося у керівництві читанням гуртківців. На той час бібліотечні гуртки були дуже поширеною формою диференційованого підходу в роботі з дітьми і підлітками, вирізнялися своєю багатопрофільністю: гуртки художнього слова і читання (Рівненська, Херсонська, Київська, Львівська, Чернівецька обласні бібліотеки для дітей), гуртки «Друзі бібліотеки», літературно-творчі (Сталінська, Львівська), літературні (Київська, Станіславська), літературно-рецензентські (Чернівецька, Київська, Дніпропетровська), юних мандрівників (Одеська), юних фантастів, любителів технічної і природознавчої літератури (Дніпропетровська). Наприклад, 1953 р. в Київській обласній бібліотеці для дітей працювали гуртки: художнього слова (15 читачів – 22 заняття), літературний гурток (17 читачів – 5 занять) «Друзів бібліотеки» (30 читачів – 10 занять) [3, 252-254].

Бібліотечні працівники складали для гуртківців індивідуальні плани читання і групові рекомендаційні списки літератури, проводили індивідуальні і колективні бесіди (рекомендаційні, тематичні, за прочитаним), індивідуальні консультації з виконання літературно-творчих завдань. Крім бібліотекарів, роботою гуртків керували педагоги шкіл і вишів, актори, члени батьківських комітетів бібліотеки.

Важлива роль у діяльності дитячих бібліотек відводилася масовій роботі – фактично у роботі з читачами дитячих бібліотек провідна роль належала масовій пропаганді книги [10, 231]. У повоєнні роки партія і уряд України

посилювали ідеологічну функцію бібліотек для масового охоплення ідейно-політичною пропагандою різних вікових груп населення. Це обумовлювалося наслідками Другої світової війни в суспільному житті республіки: зростанням національної самосвідомості українського народу, протистоянням «радянзації» західних областей України, початком нової кампанії ідеологічних «проробок» діячів культури, мистецтва, науки тощо. Масово-політична робота серед населення розглядалася партією як значний засіб впливу на розвиток суспільних процесів і суспільної думки в Україні. Постанова Пленуму ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення масово-політичної роботи серед міського і сільського населення» (1949 р.) зобов'язувала бібліотеки запроваджувати колективні читання, читацькі конференції, літературні вечори і ранки [13, 61]. Використовувалися також і інші форми усної і наочної пропаганди творів друку: книжкові виставки і бібліотечні плакати, однак найбільш поширеними були голосні читки і бесіди, особлива увага на яких зверталася на виразне читання, незалежно від того, що читалося: стаття на політичну тему чи художній твір. Завдання бесіди полягало у допомозі присутнім краще зрозуміти зміст прочитаного, пов'язати його з поточними подіями в житті країни і республіки. До голосних читок рекомендувалося готувати книжкову виставку чи бібліотечний плакат аналогічної тематики.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти таких висновків. У виховній роботі дитячих бібліотек республіки заслуговують на увагу такі форми, як: конкурси на кращого читача, конкурси технічної творчості дітей, літературні мандрівки і літературно-географічні екскурсії, екскурсії до лісу, гурткова робота з дітьми і підлітками з вивчення рідного краю, прищеплення їм трудових навичок і залучення до суспільно-корисної праці. Варті збереження сьогодні такі надбання в роботі з читачами, як поєднання популяризації книги з пошуковою і дослідницькою роботою читачів, спрямованість популяризації книги на розвиток технічної творчості дітей та підлітків. З практичної точки зору цікавими є тематика і форми популяризації книги під час вивчення учнями шкільної програми та організації позакласного читання, досвід консультаційної, інформаційно-бібліографічної роботи дитячих бібліотек з учителями шкіл і батьками учнів.

У досвіді роботи дитячих бібліотек було чимало цікавих прикладів та оригінальних підходів до керівництва читанням, популяризації книги: запровадження аналітичного читацького формуляра, робота з відгуками читачів на прочитані книги, поєднання індивідуальної і групової роботи з читачами, проведення комплексних масових заходів (днів, декад, тижнів дитячої книги), тематичне об'єднання наочних форм популяризації книги в структурних підрозділах бібліотеки, циклічний характер масової роботи, координація роботи дитячої бібліотеки з іншими установами і відомствами, залучення до керівництва читанням вчителів, батьків, творчої інтелігенції.

Ефективність виховного впливу дитячих бібліотек на формування активної громадянської позиції підлітків повинна ґрунтуватися на врахуванні таких умов, як: інтеграція результатів педагогічних, культурологічних і бібліотекознавчих досліджень проблем сприйняття дітьми та підлітками лі-

тератури про Україну; орієнтація на гуманітарні основи розвитку виховної діяльності спеціалізованих дитячих бібліотек; забезпечення широти доступу і повноти інформації про історію та сучасний процес реформування багатьох сфер життєдіяльності; диференціації виховної діяльності бібліотек з урахуванням вікових, національних і соціальних особливостей підлітків; цілеспрямованості краєзнавчої діяльності бібліотек з формування громадянської свідомості підростаючого покоління.

Література

1. Абрамов К. И. История библиотечного дела в СССР : учеб. пос. / К. И. Абрамов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Книга, 1980. – 352 с.
2. Акилина М. И. Сущностная природа библиотеки / М. И. Акилина // Библиотекосведение. – 1994. – №5. – С. 132-135.
3. Бойко О. Д. Історія України: запитання і відповіді : посіб. / О. Д. Бойко. – М. : Academia, 1997. – 319 с.
4. Больше внимания научно-атестической пропаганде // Библиотекарь. – 1953. – № 12. – С. 2–4.
5. Ванеев А. Н. Развитие библиотекосведческой мысли в СССР / А. Н. Ванеев. – М. : Книга, 1980. – 231 с.
6. Ванеев А. Н. О консерватизме и традициях в библиотечном деле / А. Н. Ванеев // Библиотекосведение. – 1997. – №5-6. – С. 28–35.
7. Васильченко Н. О функциях детских библиотек / Н. Васильченко // Библиотека. – 1993. – №2. – С. 15–17.
8. Вохрышева М. Г. Формирование науки об информационной культуре / М. Г. Вохрышева // Проблемы информационной культуры : сб. ст. – М. : Магнитогорск, 1997. – Вып. 6 : Методология и организация информационно-культурологических исследований. – С. 48–63.
9. Голубева Н. Л. Детская библиотека в современном информационном обществе / Н. Л. Голубева // Культура и образование в информационном обществе : материалы междунар. науч. конф., г. Краснодар, 16-18 сент. 2003. – Краснодар, 2003. – С. 260–263.
10. Денисьев В. Н. Работа массовой библиотеки / В. Н. Денисьев. – М. : Госкультпросветиздат, 1952. – 246 с.
11. Жадько Н. В. Анализ сущностных характеристик библиотеки как социокультурного института / Н. В. Жадько // Библиотекосведение. – 1996. – №3. – С. 54–82.
12. Кабачек О. Л. Поиски философского решения библиотечных проблем / О. Л. Кабачек // Библиотекосведение. – 1996. – №2. – С. 80–84.
13. Приказ Комитета по делам культурно-просветительных учреждений УССР о выполнении постановления Совета Министров УССР «О мерах по укреплению районных и сельских библиотек» // Книга и книжное дело в Украинской ССР : сб. док. и материалов. 1941-1984. – К., 1986. – С. 59–65.
14. Про заходи до дальшого поліпшення роботи шкіл Української РСР: Повідомлення про постанову ЦК КП(б)У від 13 листоп. 1946 р. // Культурне будівництво в Українській РСР. В 2 т. Т. 2 (черв. 1946-1960 рр.). – К., 1961. – С. 150–159.
15. Про створення державного видавництва дитячої літератури Української РСР. Пост. Ради Міністрів УРСР від 25 лют. 1957 р. // Культурне будівництво в Українській РСР. В 2 т. Т. 2 (черв. 1946-1960 рр.). – К., 1961. – С. 360–371.

16. Работа с читателями : учебник / под ред. В. Ф. Сахарова и И. М. Цареградского. – М. : Сов. Россия, 1961. – 239 с.

17. Турченко Ф. Г. Новітня історія України. Ч. 2. 1945-1955 рр. : підручник / Ф. Г. Турченко, П. П. Панченко, С. М. Тимченко. – К. : Генеза, 1995. – 344 с.

18. Фирсов В. Р. Сущностные функции библиотечной деятельности. Культуроведческий подход / В. Р. Фирсов // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1985. – № 5. – С. 15-20.

19. ЦДАВО України ф. 4762, оп. 1, од. зб. 119, 284.

20. ЦДАВО України ф. 4762, оп. 1, од. зб. 305.

21. ЦДАВО України ф. 5116, оп. 9, од. зб. 120.

22. ЦДАВО України ф. 5116, оп. 9, од. зб. 53.

23. ЦДАВО України ф. 5116, оп. 9, од. зб. 64.

24. ЦДАВО України ф. 5116, оп.9, од. зб. 417.

25. ЦДАВО України ф. 4762, оп. 1, од. зб. 315.

References

1. Abramov, K. I. (1980). History of librarianship in the USSR. Moscow: Book [in Russian].

2. Akilina, M. I. (1995). The essential nature of libraries. Library, 5, 132-135 [in Russian].

3. Boiko, O. D. (1997). History of Ukraine: questions and answers. Moscow: Academia [in Ukrainian].

4. More attention to the promotion of scientific and atheist. (1953). Librarian, 12, 2-4 [in Russian].

5. Vaneev, A. N. (1980). Development of library science in the USSR think. Moscow: Book [in Russian].

6. Vaneev, A. N. (1997). About conservatism and tradition in librarianship. Librarianship, 5-6, 28-35 [in Russian].

7. Vasilchenko, N. (1993). Functions of Children Libraries. Library, 2, 15-17. [in Russian].

8. Vohrysheva, M. G. (1997). Formation of the science of information culture. Problems of information culture. Moscow; Magnitogorsk, Vol. 6: Methodology and organization of information and cultural issledovaniy, 48-63 [in Russian].

9. Golubeva, N. L. (2003). Children Library in today's information society. Proceedings of the International Scientific conf. «Culture and Education in the Information Society». (pp. 260-263). Krasnodar [in Russian].

10. Denisov, V. N. (1952). Job media library. Moscow: Goskultprosvetizdat [in Russian].

11. Zhadko, N. V. (1996). Analysis of the essential characteristics of the library as a social and cultural institutions. Library, 3, 54-82 [in Russian].

12. Kabachek, O. L. (1996). Philosophical search for solutions of problems of library. Library, 2, 80-84 [in Russian].

13. Order of the Committee on the Affairs of the USSR cultural and educational institutions on the implementation of the USSR Council of Ministers decree “On measures to strengthen regional and rural libraries” (1986). Book and the book business in the Ukrainian SSR: articles, documents and materials. 1941-1984. (pp. 59-65). Kiev [in Ukrainian].

14. On measures for further improvement of schools Ukrainian SSR: Message of the CC CP (B) of 13 November 1946 (1961). Cultural construction in the Ukrainian SSR. V 2 t. T. 2 (Jun. 1946-1960 gg.). (pp. 150-159). Kiev [in Ukrainian].